

Duistere tijden voor de maanwaterjuffer

De blauwe juffertjes zijn voor veel mensen een lastige groep en in het bijzonder het geslacht *Coenagrion*. Er zijn nogal wat soorten, in Nederland al zeven en in de ons omringende landen komen er nog een aantal bij. Van die zeven zijn er twee algemeen, de azuurwaterjuffer (*Coenagrion puella*) en variabele waterjuffer (*Coenagrion pulchellum*). De maanwaterjuffer (*Coenagrion lunulatum*) was vrij algemeen en op de zandgronden op veel plekken te vinden. De rest was erg zeldzaam of zelfs verdwenen. Die zeldzame soorten hebben altijd veel aandacht gekregen. Zo wordt de donkere waterjuffer (*Coenagrion armatum*) goed in de gaten gehouden en is er de afgelopen jaren veel gedaan voor de speerwaterjuffer (*Coenagrion hastulatum*). De maanwaterjuffer leek echter tussen wal en schip te vallen. Niet heel algemeen, maar ook niet zeldzaam genoeg om in de aandacht te staan.

Tekst: De maanwaterjuffer is in België en Duitsland een zeldzaamheid. In Vlaanderen is deze soort beperkt tot enkele populaties in de Kempen en is hij als bedreigd op de Rode Lijst opgenomen. In Wallonië is de soort ernstig bedreigd en heeft hij nog maar één populatie (De Knijff et al., 2006). In Duitsland is de juffer ernstig bedreigd met een duidelijk negatieve trend (Olthoff & Mauersberger, 2015). De situatie in Nederland steekt daar op papier gunstig bij af met de status kwetsbaar en veel populaties in een groot deel van het land. Voor de periode die voor de Rode Lijst beschouwd werd (1950-2010) was er wel een afname in verspreiding zichtbaar, maar de populatie leek op dat moment (1999-2010) stabiel. Sinds de publicatie van de laatste Rode Lijst is de maanwaterjuffer echter hard achteruitgegaan. Zowel de verspreiding als de populatieschattingen nemen sterk af. De verspreiding is gehalveerd sinds 1991, waarbij we een terugval zien sinds 2004. Waar de

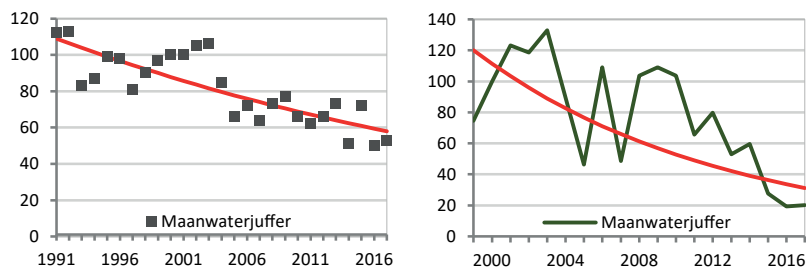
populatie in 2010 nog stabiel leek, zien we dat de aantallen daarna sterk gedaald zijn. Dit resulteert in een afname met ongeveer 75% sinds 1999. In zeer korte tijd is deze vrij algemene soort zeldzaam geworden. Nederland lijkt dus de weg van de omringende landen te volgen.

Noord-Brabant

De maanwaterjuffer komt in Nederland vooral voor in vennetjes op de zandgronden en in hoogveenplassen. Daarbij lijken de habitateisen redelijk beperkt. Waar de zeldzame en ernstig bedreigde speerwaterjuffer heel specifieke vegetaties in kwelgevoede vennen nodig heeft, lijkt de maanwaterjuffer vaak in weinig bijzondere vennen voor te komen. In het verleden was de maanwaterjuffer dan ook wijdverbreid op de zandgronden. Als we kijken naar het voorkomen in Noord-Brabant zien we dat ook (Figuur 2). In het verleden waren er waarnemingen in vrijwel de

hele provincie. Sinds 2000 zijn er ondanks een sterk toegenomen aantal waarnemers veel minder plekken waar de soort gezien is. In de laatste periode lijkt de maanwaterjuffer alleen voor te komen rond de Kampina, onder Eindhoven in de Deurnsche Peel en mogelijk nog in Huis ter Heide. Dit zijn allemaal gebieden waar veel vennen relatief dicht bij elkaar liggen. De geïsoleerde populaties lijken allemaal verdwenen. In de rest van het land zien we vergelijkbare patronen met populaties in bijvoorbeeld het Bargerveen en Fochteloërveen, maar bij veel meer geïsoleerde vennen in Drenthe is hij verdwenen.

Het lastige met de maanwaterjuffer is dat hij vroeg in het jaar actief is, een korte vliegtijd heeft en in sterk wisselende aantallen aanwezig is. Het is dus niet vreemd hem een jaar te missen en het valt dan ook niet onmiddellijk op als hij ergens verdwijnt. Daarnaast zijn de plekken waar hij nog wel zit juist de gebieden met veel venntjes die geliefd zijn onder libellenliefhebbers. Maar uiteraard willen we graag weten waar deze soort nog voorkomt en waar hij verdwenen is. Daarnaast willen we natuurlijk achterhalen wat de oorzaak van deze afname is. Het kan iets te maken hebben met versnippering, eutrofiëring of verzuring van vennen of misschien met klimaatverandering, die leidt tot een hogere watertemperatuur of verdroging in de zomer. Op het moment is onduidelijk wat de oorzaak is en zolang we dat niet weten zal het ook lastig zijn deze negatieve trend om te buigen. In ieder geval zal er de komende jaren meer aandacht zijn voor deze soort en proberen we te achterhalen wat er aan de hand is. U kunt daarbij helpen door naar de maanwaterjuffer op zoek te gaan en door te geven als u hem ziet via telmee.nl of waarneming.nl.

Figuur 1: De trend in verspreiding (links) en populatieschatting (rechts) van maanwaterjuffer volgens het Meetprogramma libellen (2000=100).

Referenties

De Knijff, G., A. Anselin, P. Goffart & M. Tally (eds.) (2006). De libellen (Odonata) van België: verspreiding, evolutie, habitats. Libellenwerkgroep Gomphus i.s.m. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. 368 pp.

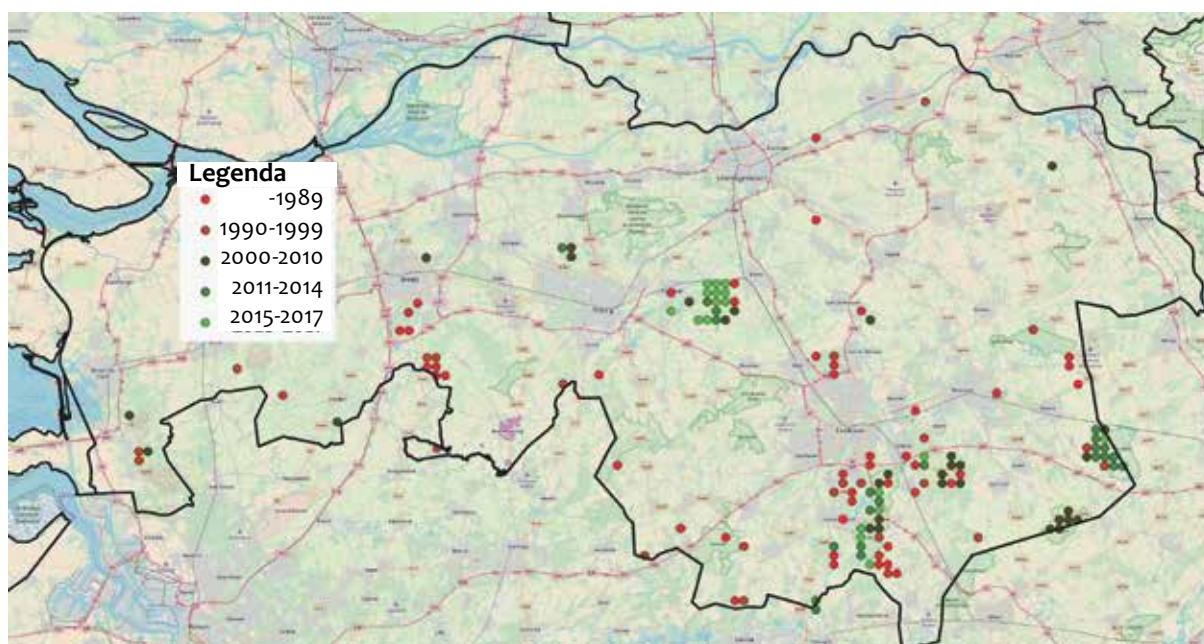
Olthoff, M. & R. Mauersberger (2015) *Coenagrion lunulatum* (Charpentier, 1840). *Libellula Supplement* 14:334-337.

Termaat, T., & V. J. Kalkman (2011). Basisrapport Rode Lijst Libellen volgens Nederlandse en IUCN-criteria. De Vlinderstichting, Wageningen.

Albert Vliegenthart

Paringsrad van de maanwaterjuffer.

Figuur 2: Het voorkomen van de maanwaterjuffer in Noord-Brabant in verschillende periodes (data=NDFF).